

вої комунікації та спілкування через формальні інституції. Не може не імпонувати те, що автор монографії, будучи прихильником класичної версії документознавства, не нехтує раціональними ідеями документології, декларує певні позитивні моменти комунікаційних підходів у документознавстві.

Звернімо увагу на ще одну обставину, яка дозволяє позитивно відгукнутися про рецензовану працю. В.В.Бездрабко засвідчує високий рівень обізнаності щодо змісту напрямів документознавчих студій, які провадяться у сучасній Україні. Автор детально окреслює низку перспективних документознавчих тем (термінологія науки, класифікація, уніфікація документів, керування документаційними процесами, організація електронного документообігу, історичне документознавство і т.д.), що є актуальним і має цілком реальні підстави для розроблення та впровадження у життя. Високий теоретичний рівень розуміння концепційних проблем українського документознавства є ще одним вагомим приводом для особливого поцінування рецензованої монографії.

При написанні книги автор залучила матеріали, що зберігаються у провідних архівах нашої країни, зокрема у Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України, Центральному державному історичному архіві України у м. Львові. Бездоганно володіючи методами архівної евристики, В.В.Бездрабко вдалося віднайти унікальні, рідкісні документи з досліджуваної тематики, репрезентувавши їх науці та широкому загалові. Склад, зміст архівних документів, залучених при написанні книги, є досить різноманітним, що сприяє уникненню однобічного розкриття теми дослідження. Особливе поцінування знайшли й історіографічні джерела, а загальний список наукової літератури, використаної при розробленні теми, складається з понад 1700 одиниць. Це дозволяє стверджувати про високий ступінь аргументованості запропонованих автором висновків (с.675–687).

Крім основного тексту монографії особливо варто поцінувати, так би мовити, «маргінальні» тексти – кінцеві посилення, довідки, покажчик імен (с.688–711), що налічує близько 1300 позицій, список скорочень (с.712–716), які доповнюють і розширюють можливість розуміння авторських ідей. Відзначимо, що В.В.Бездрабко пише легко, цікаво, вільно оперуючи опрацьованим джерельним та історіографічним матеріалом. Автору вдалося уникнути надмірного перевантаження тексту монографії іншомовною лексикою (чим доволі часто «грішать» сучасні дослідники), а також складних для сприйняття багаторівневих граматичних конструкцій. Усе це значно полегшує читання книги, присвяченої такій далеко непростій темі. Зауважимо також, що монографія вийшла в гарному поліграфічному виконанні, а її художнє оформлення вдало гармоніює зі змістом, позитивно впливаючи на сприйняття складного наукового твору.

Монографія В.В.Бездрабко «Документознавство в Україні: інституціоналізація та сучасний розвиток» належить до фундаментальних документознавчих досліджень і, безумовно, стане у пригоді не тільки фахівцям – документознавцям, архівознавцям, представникам наук документально-комунікаційного напрямку, але також буде корисною всім, хто цікавиться питаннями історії й теорії вітчизняного документознавства, сучасного його розвитку. Таким чином, можемо зробити закономірний висновок, що із виходом у світ праці Валентини Бездрабко суттєво доповнилася парадигма історичного студіювання документознавства, зміст якої полягає в новому прочитанні й осмисленні його як процесу пізнання.

В.С.Шандра (Київ)

Гелей С.Д.

Львівська комерційна академія: Нарис історії. – Л.: Вид-во Львівської комерційної академії, 2008. – 624 с.

Після відновлення незалежності України 1991 р. у вітчизняній історичній науці посилилося зацікавлення минулим науково-дослідних інститутів, вищих навчальних закладів тощо. Зокрема за останнє десятиріччя з'явилися монографії, нариси, статті, присвячені Інституту історії України НАНУ, Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича НАНУ, Києво-Могилянській академії, Національному університетові «Львівська політехніка», Національному лісотехнічному університету й ін. Однак поза увагою вчених залишалася

довгий час минуле економічних науково-дослідних інститутів та вузів. Цю прогалину спробував заповнити доктор історичних наук С.Гелей, який протягом багатьох років досліджував історію одного з найстаріших вищих навчальних закладів – Львівської комерційної академії, яка за час свого існування від 1817 р. і донині дала освіту багатьом українським економістам.

Фундаментальне дослідження містить сотні документів, таблиць і понад тисячу світлин. Воно викликало значний резонанс серед наукової громадськості. У книзі використано матеріали й документи архівів України, відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В.Стефаніка, приватних збірок, а також збірників «Wiadomości statystyczne o stosunkach Galicyi», «Rocznik statystyki Galicyi», «Sprawozdanie dyrekcji c.k. Akademii handlowej we Lwowie» за 1899–1921 pp., «Wiadomości Gospodarcze» Торговельно-промислової палати, «Polski Słownik Biograficzny». Надзвичайно важливим джерелом стали численні праці вітчизняних та зарубіжних авторів, спогади сучасників, законодавчі акти й нормативні документи. Зазначимо, що більшість їх уводиться в науковий обіг уперше.

Джерельна база дослідження дала авторові змогу показати складний історичний шлях, котрий пройшов навчальний заклад упродовж майже двох століть (1817–2007 pp.) своєї історії. На цьому шляху він пережив епоху європейського відродження, що стало головним у подальшій його діяльності, дві світові війни, тоталітарні режими, відновлення української державності.

Аналізуючи діяльність викладацького складу закладу, С.Гелей наголосив на визначній громадсько-політичній роботі його представників – видатних учених і патріотів України: Володимира Залозецького, Іларія Огоновського, Ярослава Гординського, Володимира Калиновича, Григорія Микитея, Володимира Білинського, Олени Дашкевич-Степанів, Петра Франка та ін. Автор не оминув увагою і визначних польських учених та освітянських діячів – Антонія Павловського, Павла Постела, Казимира Петеняка-Санецького, Евґеніуша Ромера, Францішека Томанека, Авґуста Циргоффера та ін.

Понад 190-річний шлях Львівської комерційної академії – переконливе свідчення її успіхів у вихованні багатьох поколінь громадсько-політичних діячів, кваліфікованих фахівців у різних сферах економіки, кооперації, торгівлі. Серед них – активні діячі українського національно-визвольного руху Микола Шраг, Петро Дужий, Роман Ільницький, Ярослав Пришляк, Володимир Паїк, Євгенія Зелінська, Іван Губка; вчені-педагоги, доктори наук Олександр Попов, Григорій Ковальчак, Василь Сопко, Володимир Шевчук, Олександр Зайцев, Степан Шкарабан, Ірина Ткачук, Олександр Литовченко, Володимир Марцин, Володимир Онищенко й ін.

Автор книги висвітлює навчально-виховну діяльність одного з провідних економічних вузів України в умовах австрійського, австро-угорського, польського, радянського режимів і періоду незалежності нашої країни, досліджує цікаве життя колективу, відзначає здобутки його кращих представників на ниві фахової освіти й науки, не приховуючи проблем, які мали місце у житті навчального закладу.

С.Гелей не протиставляє ідей, котрими керувалися освітянські діячі в різні епохи, не прагне представити будь-який досвід у кращому світлі, а інший, навпаки, відкинути, як це намагаються робити деякі сучасні українські дослідники. Його мета – репрезентувати надбання науково-педагогічного колективу закладу на різних етапах його становлення для забезпечення подальшого розвитку й адаптації до сучасних умов. Позитивний досвід минулого дає змогу нинішнім освітянам твердо стояти на засадах високого професіоналізму, духовності та патріотизму.

Автор, узагальнюючи пройдений у майже два сторіччя історичний шлях навчального закладу, осмислюючи його наукові й освітні здобутки, показав тяглість традицій, котрі залишили пам'ять для прийдешніх поколінь. Від Реальної школи в Львові (1817 р.), Цісарсько-королівської реально-торговельної академії (1835 р.), торговельного відділення, а згодом середньої торговельної школи Цісарсько-королівської технічної академії (1844 р.), Вищої торговельної школи (1899 р.), Торговельної академії (1902 р.), Вищої школи закордонної торгівлі (1922 р.), Академії закордонної торгівлі (1938 р.), Львівського інституту радянської торгівлі (1939 р.) і Торговельно-економічного інституту (1947 р.) до сучасного потужного навчального закладу – Львівської комерційної академії (1994 р.) – такі етапи розвитку найдавнішого в Україні вищого торговельно-економічного вузу.

На всіх цих етапах існування академії у центрі уваги завжди була підготовка спеціалістів високого класу – бухгалтерів та економістів, фінансистів та аудиторів, менеджерів і

маркетологів, товаровознавців, працівників банківської й митної справи, економістів-міжнародників і правників. Надзвичайно важливим завданням її колективу було здійснення глибоких наукових досліджень у галузі економіки, торгівлі та кооперації, формування власної системи відтворення педагогічних кадрів, поширення торговельно-економічних знань серед населення. Ця, за словами автора, благородна мета, закладена ще в перші роки становлення вузу, не втратила актуальності й у наш час.

Вивчаючи першоджерела часів Австрійської імперії, автор вперше у вітчизняній історіографії переконливо довів, що датою заснування найстарішого навчального торговельно-економічного закладу в Україні слід вважати не 1899, а 1817 р. – рік створення у Львові Реальної школи. Адже в Німеччині, Австрії та Швейцарії вищі технічні навчальні заклади були започатковані від шкіл підготовчих – реальних. Оскільки корені Львівської політехніки і Львівської комерційної академії були спільними (Реальна школа мала два відділення – торговельне й технічне), то правомірно розглядати 1817 р. як дату заснування обох навчальних закладів.

В другій половині XIX ст. Львів набував рис європейського міста. Це прискорило розвиток економіки та індустріалізацію краю й потребу у фахівцях технічного профілю. Як і в інших містах, основна економічна функція Львова полягала у торгівлі, котра досягла значного розвитку тут лише наприкінці XIX ст. Це зумовило створення в 1899 р. самостійного торговельного навчального закладу – Вищої торговельної школи, яка у 1902 р. отримала статус академії.

На конкретних фактах автор показав можливості та творчу силу інтелектуальних сил академії. Біографічні мікронариси про кращих представників педагогічного колективу та випускників вдало доповнюють історію цього навчального закладу.

Відомо, що 30 червня 1941 р. частини вермахту зайняли Львів, а вже 4 липня було розстріляно 39 професорів вищих шкіл міста, зокрема – Т.Бой-Желенського, К.Вайгеля, А.Ломницького, Т.Бартеля, Р.Лоншана де Бер'є, Т.Островського, С.Пілята, А.Соловія. Серед жертв нацистських репресій опинився професор, доктор-економіст, колишній ректор Львівської академії закордонної торгівлі Генрік Корович і професор цієї ж академії, доктор математики, один із засновників львівської математичної школи Станіслав Рузевич. Минуло вже понад шість десятиліть від часу цієї жахливої трагедії. Проте обставини загибелі львівських професорів, у тому числі академії закордонної торгівлі, й нині трактуються по-різному. Заслуга автора в детальному дослідженні цієї трагічної сторінки минулого країни та навчального закладу. Незаперечно доведено, що вбивство професорів у Львові здійснено не «українськими буржуазними націоналістами» (як твердили окремі польські й радянські дослідники), а спецслужбами нацистської Німеччини. У 2007 р. – у рік святкування 190-річчя навчального закладу – вчена рада ухвалила розмістити портрети Генріка Коровича й Станіслава Рузевича у залі засідань поряд із портретами інших професорів, а також у пам'ять про них відкрити меморіальну таблицю.

Після закінчення Другої світової війни сталінський режим прагнув ліквідувати національно-визвольний рух в Україні. З цієї метою він розширював проведення збройних акцій, намагався ідеологічно протистояти національній ідеології. Російщення навчальних закладів, денационалізація та комуністична ідеологізація програм, підручників і посібників, зменшення часу на вивчення спеціальних дисциплін й одночасне його збільшення на вивчення російської мови, літератури та «марксистсько-ленінських наук» було, на думку автора, характерним у той час для вищої освіти.

Особливість дослідження ще й у тому, що воно підказує розв'язання низки гострих проблем розвитку сучасної національної торговельно-економічної та кооперативної й загалом вищої освіти в Україні. Принципи Болонського процесу вимагають спрямувати діяльність Львівської комерційної академії, кожного її структурного підрозділу на підготовку фахівців, здатних конкурувати на ринку праці. У книзі акцентується на необхідності підвищувати кваліфікацію викладачів, сприяти їхньому систематичному стажуванню у провідних вищих навчальних закладах та наукових установах як в Україні, так і за кордоном, зосереджувати зусилля професорського складу на вихованні високодуховного та професійного покоління молодих спеціалістів.

Львівській комерційній академії вдалося не тільки примножити кращі традиції своїх попередників, а й зробити значний поступ у розвитку і становленні торговельно-економічної науки не тільки в Україні, а, зрештою, й в інших містах і країнах. Варто нагадати, що Полтавський університет споживчої кооперації, низка коледжів та технікумів вико-

ристовують інтелектуальний потенціал львівського вузу. Керівні посади в багатьох споріднених навчальних закладах країн колишнього СРСР до нинішнього дня обіймають його випускники.

Викладацький склад і значна частина студентів польської національності академії закордонної торгівлі з приходом радянської влади в 1939 р. й особливо після закінчення Другої світової війни змушені були покинути вуз та Україну. Вони заснували вищі економічні навчальні заклади (академії) у Кракові й Вроцлаві, які нині досягли європейського рівня розвитку.

Критично оцінюючи пройдений шлях, аналізуючи підсумки багаторічної діяльності академії, автор визнає низку проблем, без розв'язання котрих важко буде рухатися вперед. Це – якість навчання і національне виховання студентів, здійснення фундаментальних досліджень у галузі торгівлі, науково обґрунтованих рекомендацій щодо розвитку української кооперації. До першочергових завдань навчально-виховного процесу колективу він відніс також формування зі студентів еліти нації зі сформованими лідерськими здібностями, здатними кваліфіковано керувати всіма сферами суспільного життя. Для цього, на його думку, необхідно гармонізувати вищу освіту в Україні за такими принципами, як автономія вузів, єдність навчання, виховання та наукових досліджень, свобода освіти, вірність традиціям європейського гуманізму, взаємний обмін інформацією, виконання спільних проектів, мобільність викладачів і студентів тощо.

Дотримуючись точки зору про роль освіти й науки у добу глобалізації та високих технологій, автор визначає їх як головний чинник соціальної стабільності, економічного добробуту України, її конкурентноздатності й національної безпеки. Дослідник зазначив, що рівень розвитку держави залежатиме від політичних, культурних й освітніх пріоритетів, а її доля великою мірою – від інтелектуального потенціалу та здатності інтегруватися в європейську і світову систему науки й освіти.

Позитивно оцінюючи рецензовану книгу професора С.Гелея, слід зазначити окремі недоліки. Зокрема у такій ґрунтовній праці відсутній іменний покажчик, нерівномірно розподілено матеріал. Насамперед це стосується історичної частини, переважаності прізвищами під час аналізу проблем перебудови освіти.

Читаючи книгу професора С.Гелея «Львівська комерційна академія: Нарис історії», ще раз переконаєшся, що цей навчальний заклад – один із провідних економічних вузів України. Його колектив домогся значних успіхів в інтеграції національної освіти в європейський простір. Дане дослідження вельми прислужиться розвитку торговельно-економічної, кооперативної та загалом вищої освіти в Україні.

І.Г.Патер (Львів), І.Я.Соляр (Львів)

Дацків І.Б.

Брест 1918: європейський прорив України. – Тернопіль: Астон, 2008. – 254 с.

Подеколи випадковий збіг обставин чи подій стає підґрунтям для осмисленого поєднання чи обумовлює їх проекції. Опрацьовуючи майже одночасно чергове видання «Українського гуманітарного огляду» (вип.13) та монографію І.Б.Дацківа «Брест 1918: європейський прорив України», мимоволі вдаєшся до рефлексій з приводу сутності дискусії про зміну обличчя історіографії, різний характер дослідницького поля. Хтось буде візію минулого в постмодерному ключі, а хтось торує шлях віднайдення правди працелюбним пошуком та критикою джерел на основі різних методологій.

Назва монографії кандидата історичних наук, доцента Тернопільського національного економічного університету І.Б.Дацківа «Брест 1918: європейський прорив України» викликає зацікавлення, з одного боку, з огляду на пошук незалежною Україною зовнішньополітичного вектора й, відповідно, екстраполяції історичного минулого на проблеми сьогодення, а, з іншого, – сподівання на оригінальні підходи науковця щодо однієї з проблем періоду національно-визвольних змагань. Осмисленню й сприйняттю зазначеного монографічного видання допомогла публікація доктора історії Люблінського католицького університету М.Філіповича про постмодернізм в історіографії (*Філіпович М. Смертельна*